

Heateopäev Vormsil

ÜLLE JUHT,
LIONS EESTI PIIRKONNA
KUBERNER, VORMSI KULTUURI-
JA KOGUKONNASPETSIALIST

Augustis olid Vormsil Eesti Lions klubide liikmed, kes tegid heategusid ja pidasid aasta-koosolekut.

Reedel, 23. augustil oli heateopäev, millel osales 43 Lions klubi liiget ehk lionit. Sel päeval sai Vormsi lasteaiatuulik ja mängumaja värske värvikuue ja uue katuse ootuses eemaldatud vana katuse.

Hullo kuuele päikeseristide sümboliga istepingile tehti süvapuhas ja pingilipid said värske värvkatte. Uue värvi sai ka Hullo küla prügimaja.

Samuti uuendati värviga ajaloolise ilmega Hullo ristmikul olev teeviidapost. See tervitab nüüd kaugelgi värske trikoloorivärvidega ja hästi loetavate viitadega.

Järgmisel päeval, 24. augustil peeti saarel lionite Eesti piirkonna uue aasta koosolek, kus osales 80 liiget 36st klubist.

Maailmas on 1,35 miljonit lionit. Eestis on 60 klubi 1100 liikmega. Lions klubi on sõpruskond, mis ühendab inimesi, kel on soovi ja jõudu panustada ühiskonda, kogukonda ja keskkonda.

Meeliülendav oli näha, kuidas rõõmsas meeleolus lövid Vormsil kõigele käed külge löid. Sügavkummardus ja suured tänud kõigile osalejatele ning korraldajatele saarel – Marisele, Andres-Andile, Aivarile ja Raulile!

Üleval: esmaspäeval, 26. augustil pandi Vormsi keskele teeviidale tagasi suunatahvlid saare küladesse. Foto: Egon Erkmann

All: heateopäeva meeskond Hullo.

Maamaksu muudatused

MARIS JÕGEVA

Riigikogu võttis Maamaksuseaduse muudatused vastu käesoleva aasta juunis. 2025. aastal annab see kohalikele omavalitsustele võimaluse maksimaalsete määrade suurendamiseks. Maamaksu aastase kasvu piirmäär tõuseb 50%-le ning 20 euroni.

2025. aastal on seaduse järgi maamaksu osas järgmised muudatused:

- elamumaa maksimaalne maksumäär suureneb 0,5%-lt 1,0%-le;
- muu maa maksimaalne maksumäär suureneb 1,0%-lt 2,0%-le.

2025. aasta maamaksu osas ei saa omavalitsus otsustada aastase kasvu piirmäära üle ja koduselise maa maksuvabastus jääb selliseks nagu praegu.

Vormsi vallavolikogu peab otsustama hiljemalt 1. oktoobriks kas ja kui suurel määral tõstetakse elamumaa ja muu maa maksumäära. Seni on Vormsil rakendatud maksimaalseid maksumäärasid, sest maamaksust laekuv raha on oluliselt väiksem vajaduste katteks nagu teede korrashoid ja heakorratööd.

Suur hüpe sotsiaal- ja haridustöö korralduses

MARIS JÕGEVA

Kolme aastaga on Vormsi vald tõusnud sotsiaalinfo osas kohalike omavalitsuste pingereas 3. kohale, olles enne 79. kohal. Vormsi vallas on viimase kahe aasta jooksul korraldatud sotsiaaltoetuste- ja teenuste süsteem ning selle info kättesaadavus.

Meil on süstematiseeritud huviharidustoetused, oleme korraldanud tugisüsteeme ning leidnud viise tervislikemate eluviiside juurutamiseks. Janika Viilma algatas Hõbekohviku kohtumised ja saareülikooli, tema initsiatiivil jõudis Vormsile toidupank, mille bussi oodatakse igakuiselt 27 peres.

Kuna Janika on asumasaare uutele töölastele väljakutsetele, korraldas vallavalitsus konkursi asendaja leidmiseks. Sotsiaaltöö- ja haridusspetsialisti ametikoha konkursile laekus üks avaldus. Konkursi viib lõpule uus vallavalitsus. Seni saab sotsiaal- ja haridusküsimustes pöörduda aadressile vv@vormsi.ee või vallavalitsuse üldtelefonile.

Tere, vormsilane!

TRIIN LEPP,
VORMSI VALLAVANEM

Paljudele vallalehe lugejatele on Lepatriin nime- või nägupidi tuttav, aga sama palju on inimesi, kellega mul pole olnud võimalust tutvuda. Seega otsustasin, et veel enne, kui sisuliselt uues rollis alustan, panen kirja enda Vormsi loo.

Esimest korda sattusin saarele 2005. aasta suve alguses. Vihma sadas, telkisime ja ega sel korral saart suurt ei näinudki. Kuidagi aga juhtus, et samal aastal käisin siin veel kahel korral ning järgmisel aastal juba mitu korda rohkem. Ja just nii nagu ilmselt paljud teistki, tundsin, et Vormsil on mingi müstiline faktor, mis sunnib pikemaks pidama jääma, tagasi tulema. Kui ma poeg Kaspari 1. septembril 2008 Vormsi kooli saatsin, oli see asjade loogiline jätk. Talved olid siis lumerohked ja jääteedepidi sai veel märtsi lõpuski linna asju ajama. Google ja Maaleht aitasid meenutada, et oma tiimiga Håkabacka võitsime ülekaalukalt Vormsi Esimesed Talimängud 2012. aastal.

Kolisime mandrile tagasi 2013, mil minust sai Noarootsi vallavanem. Siiani on see minu elu suurim õppetund. Olen tehtu üle uhke – selle perioodi ületöötunnid ja kaotatud lahingud järgmiste väljakutsete ootusärevust ei vähenda. Sealt edasi viis tee tagasi Tallinnasse, aga alati, kui vähegi võimalik, olen käinud Vormsil enda lemmiktegevusi tegemas – Borrby rannas raamatut lugemas, Huitbergi kandis seenel, talvisel loodusmatkal Saxby rannikul.

Omades nüüdseks pea 20aastast Vormsi kogemust olen jälginud saare arengut. Viimastel aastatel on muutusi senisest enam, tegemisi on kajastatud laiemalt ja avatumalt. Tööd peab jätkama selle nimel, et saare inimesi ühendada. Vormsi vallajuhi rolli täitmist kaalusin põhjalikult, seda enam, et tegemist on lühikesel perioodil. Aga usun, et suudan olla sillaks vormsilaste, vallamaja ja volinike vahel.

Järgmised 14 kuud saarel tulevad tõised ja senisest täiesti erinevad, kuid kindlasti ei piirdu minu Vormsi lugu selle perioodiga.

Triin Lepp

Sündinud 9. sept 1978. Ta on omandanud võõrkeelte ja ärikorralduse bakalaureusekraadi *Estonian Business School*'is ning personalitöö ja -arenduse magistrikraadi Tallinna Tehnikaülikoolis.

Triin on töötanud Tervise Arengu Instituudis paikkondliku tervisearengu peaspetsialistina 1998-2008, Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžis tervisejuhi õppekava koordinaatorina 2009-2013, Noarootsi vallavanemana 2013-2017 ning Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA testijuhina 2019-2023.

Vormsi sai uue vallavanema

EGON ERKMANN

23. augustil valis Vormsi volikogu uueks vallavanemaks Triin Lepa. Senisele vallavanemale Maris Jõgevale avaldati umbusaldust.

Seitsmest volikogu liikmest oli volikogu istungil kohal viis: volikogu esimees Kata Varblane, Jaan Kaabel, Ivo Sarapuu, Arvo Allik ja Henry Timusk. Puudusid Björn Berggren ja Heino Paulus, kes taastas enda volitused ainult selleks volikogu istungiks.

Vallavanem Maris Jõgeva umbusalduse poolt hääletasid Kata Varblane, Jaan Kaabel, Ivo Sarapuu ja Arvo Allik. Umbusalduse vastu oli Henry Timusk. Salajasel hääletamisel valiti nelja häälega uueks vallavanemaks Triin Lepp.

Volikogu kinnitas vallavanema uueks palgaks 3500 eurot.

Maris Jõgeva vallavanema kohustus lõppes samal päeval. Uus vallavanem astub ametisse, kui volikogu kinnitab vallavalitsuse. Seni on vallavanema kohusetäitja majandus- ja haldusspetsialist Andres-Andi Sarv.

Volikogu koosseis on alates 1. septembrist: Kata Varblane, Jaak Kaabel, Ivo Sarapuu (Keskerakond), Arvo Allik (Keskerakond), Tanel Viks (Tasakaalus arenev Vormsi), Henry Timusk (Avatud Vormsi), Madli Paulus (Avatud Vormsi).

Seoses liikmete vahetusega peab volikogu kinnitama uued komisjonid.

Paus valla üldplaneeringu koostamises

Vormsi valla üldplaneeringu koostamine seiskub mõneks ajaks. Üldplaneeringu protsessi juhib vallavalitsus. Seoses vallavanema vahetusega tegevused peatuvad, kuni uus juht võtab need üle. Kõigi seniste materjalidega saab tutvuda valla kodulehel vormsi.ee > Valitsemine > Planeeringud ja maakorraldus > Uue üldplaneeringu koostamine.

Väikesaarte programm püsielu toetuseks

Vormsi vald taotles sel aastal väikesaarte programmist toetust sotsiaaltranspordi sõiduki soetamiseks ja reoveepuhasti renoveerimiseks. Taotlused on esitatud, otsused tehakse septembris.

Saare noori aitab noorte heaolu spetsialist

Vormsi noorte heaolu spetsialist Kairi Aavere poole võivad pöörduda 13-26aastased noored nii mure kui rõõmude korral. Sest vahel on vaja või tahaks rääkida kellelegi, kes on väljapool pere või sõprade ringi. Kuid pöörduda võib ka mõtetega, kuidas noorte elu Vormsil põnevamaks, kaasavamaks ja hoolivamaks muuta, või ei tea, kuidas mõne projektiga alustada. Kairiga saab kontakti aadressil kairi@vormsi.ee ning telefonil 5343 5351.

Võimalus taotleda huviringides osalemise toetust

Vormsi vallas on kõigil kuni 19-aastastel lastel ja noortel, kes õpivad Vormsi koolis või on läinud siit edasi õppima, võimalik kasutada 90 eurot kuus erinevate trennide ja ringide osalustasu katmiseks. Toetuse saamiseks on lapsevanemal vajalik esitada avaldus, milles on toodud huviringid, milles laps 2024/2025 aastal osaleda soovib ning nende eeldatavad maksumused. Avalduse vormi leiab lehelt www.vormsi.ee, küsimuste korral saab pöörduda vallavalitsusse.

Aeg on käes talvehooaja projektideks

Vormsi vallavalitsus alustab peatselt taotluste vastuvõttu talvehooaja projektide taotlustele. Jätkuvalt toetatakse avalike sündmuste korraldamist, kultuuripärandi hoidmise ja säilitamise alaseid tegevusi, noorte- ja spordiprojekte. Tähtaeg on 30. september ning täpsema info ja taotlusvormi saab kodulehelt www.vormsi.ee.

Vormsi vallavolikogus jätkab Madli Paulus

1. septembrist taastub Madli Pauluse volikogu liikme staatus. Volikogust lahkub asendusliige Björn Berggren. Paulus kinnitab, et tema fookuseks volikogus saab olema Avatud Vormsi valijatele antud lubaduste eest seismine. „See on eriti kriitiline olukorras, kui valijate eest oleme jäänud volikogus seisma vaid mina ja Henry Timusk,“ märgib Paulus. „Avatud Vormsi nimekirjas lubasime peatada põldudele ehitamise ja lageraied ning hoida rannad ligipääsetavad, samal ajal arendades püsielu. Koos seisame ka avatud, tänapäevaselt läbipaistva ja kaasava vallajuhtimise eest.“

Spordihoone ehitusleping on sõlmitud

Vormsi vallavalitsus sõlmis Vormsi spordihoone projekteerimiseks ja ehitamiseks lepingu riigihanke võitnud ettevõttega Bauest OÜ. Lepingu maksumuseks on 1 084 113 eurot. Spordihoone ehitamist rahastatakse projekti „Läänemaa spordiobjektide võrgustiku ja liikumisharrastuse organisatsiooni terviklik väljaarendamine“ raames ning EL struktuuritoetuste toel programmi Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond.

Kuum suvi

KATA VARBLABE, VOLIKOGU ESIMEES

Olavipäeval meenutasime 80 aasta taguseid traagilisi sündmusi, mil pea kogu saare elanikkond põgenes okupatsiooni eest ülemere vabasse maailma. Sviby mäel uuendatud mälestusplaadi juures on hea võimalus toimunud meenutada ja lugu edasi kanda, et sarnased sündmused ei saaks kunagi korduda.

Piiskop Anti Toplaan rääkis olavipäeval Sihtasutus Olav Püha Fondi eesmärgist rajada Olavi palverännutee Eestist Trondheimini Norras. Selle teekonna alguspunktiks Eestis võiks olla Saaremaal asuv Sörve Sääre kabel ning lõpp-punktiks Tallinna Oleviste kirik. Kultuuriajaloolane Kersti Markus usub, et Vormsi võiks kujuneda selle teekonna üheks olulisemaks tugipunktiks. Tähtsuse otsimise teekonnal võtmesihtkohaks olemine avaks meile hoopis uuel tasemel turismi, kultuuri ja kohapealse elu edendamise võimalusi. Aastal 2030 möödub 1000 aastat Püha Olavi surmast. See on hea siht, mille suunas tegutseda.

Vormsi Merepääste Seltsi eestvedamisel on Saxby vana sadamakoht saanud uue

hingamise. Muuli ladumine, süvendamine ja veeskamiskoha rajamise esimene etapp on valmis saanud ja rõõmustab nii külalisi kui kalamehi.

Suvest jäävad eriliselt meelde kaks silmapaistvat kontserti. Olavipäeva õhtul jutustas Piret Päär lugusid ning Celia Roose, Ene Salumäe ja Margo Kõlar täitsid Vormsi kiriku enneolematute torupilli-oreli helidega. Teine meelde jääb hetk oli Ilkka Heinoneni talharpa esitus, mille meisterlikkus võttis hingetuks ja liigutas kuulajaid pisarateni. Suursündmus Vormsi Vaib ja paljud teised ettevõtmised pakkusid kõigile midagi meelepärast.

Suur tänu kõigile vormsilastele, kes võõrustasid saarel erinevaid suuremaid ja väiksemaid seltskondi, kes kohapeal

erinevates ettevõtmistes kaasa löid, vaba- ja vabatahtlikena käed külge panid või lihtsalt Vormsiga tutvust tegid. Iga uus inimene, kellele Vormsi salapärase miski hinge poeb, on samm selles suunas, et kohalik elu saaks uut hoogu juurde.

Kahjuks varjutas suvepäikest kasvav mure erimeelsuste süvenemise pärast. On ütlemata kurb, et Vormsil tuleb pooli valida, selle asemel, et ühes paadis olla.

Volikogu liikmete vahetumine on tekitanud segadust, et kellel on vormsilastelt saadud mandaat otsustes kaasa rääkida.

Pärast korduva katsetusi kompromisside leidmiseks, lootuses taastada usaldus ja koostöö, on tehtud rasked otsused valla juhtimise muutmiseks.

Maris oli vallavanemana äärmiselt tegus ja töökas ning suurepärase suhtleja. Ta on seadnud lati uuele tasemele ja on tunnustust väärt tehtud töö eest. Erimeelsuste korral on oluline vältida isiklikuks minemist, sest iga uus olukord toob endaga kaasa uusi võimalusi kõigile. Palju jõudu ja tarkust uuele vallavanemale Triini Lepale!

Pikem lugu

JAAK KAABEL, VOLIKOGU LIIGE

See lugu algab 2021. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valimistest. Avatud Vormsi sai valimistel Vormsi inimeste mandaadi, mis kattis mitmeid teemasid ja oli oma olemuselt tasakaalukas kompromiss erinevate teemavaldkondade ja huvide vahel.

Valimisliidul oli volikogus absoluutne enamus ehk neli häält seitsmest. Selle mandaadi raames edeneti Vormsi valla valitsemisel alguses päris hästi. Sealhulgas oli paljudel ka tunnetuslikult usku paremasse homsesse.

Avatud Vormsis ei jõutud kokkuleppele

2023. aasta teises pooles leidis vallavalitsus partnerettevõtte, kellega koos hakati koostama uut valla üldplaneeringut ja kellele Vormsi kohaliku sisendi andmiseks moodustati töögrupp, mis oma algsel kujul koosnes neljast inimesest, kellest pooled olid Keskkonnaameti palgal. See anomaalia parandati siiski ruttu ja töögruppi lisati inimesi juurde. Umbes samal ajal algasid ka sisulised debadid üldplaneeringu teemadel Avatud Vormsi ridades. Käesoleva aasta kevadel astus Avatud Vormsi ridadesse vallavanema ametit pidanud Maris Jõgeva.

Mitmete katsetele vaatamata saab kokkuvõttes öelda, et kogu liidu tegevusprogrammi arvestavale kokkuleppele ei jõutudki ning üks seltskond valimisliidust lahkus Vormsi inimestelt mandaadi saanud kokkulepete kogumist ja keskendus kitsamalt valimisliidude keskkonnakaitse osale. Sellega oli kadunud nii valimisprogrammi elluviimise kui valimisliidu liikmete omavaheline tasakaal ja valimisliit oli sisuliselt kaotanud oma võime toimida.

Äärmus pole jätkusuutlik

Aprillis astusin valimisliidust Avatud Vormsi välja, sest valimisliit liikus suunda, milleks tal ei olnud valimistelt mandaati ja liit ei esindanud enam kogumist neid väärtusi, milleks ta oli loodud. Lisaks olin siis ja olen ka praegu arvamusel, et ükski äärmus ei ole hea – võib olla kütkestav, kuid mitte jätkusuutlik. Ei oldud osatud hinnata seda tasakaalu ja positsiooni, mis valimisliidul veel mõni aeg ta

gasi olemas oli. Sellega muutus volikogu matemaatika ehk Avatud Vormsil ei olnud enam volikogus absoluutset enamust, kuid minu hinnangul sellest kollektiivselt mingeid järeldusi ei tehtud.

Olukord volikogus muutus

Kuigi seda ei presenteeritud, siis augusti keskpaigaks oli Avatud Vormsil volikogus üks hääl seitsmest. Lisaks minule olid selleks ajaks valimisliidust eeskätt järjest tugevema roheradikaalsuse tõttu välja astunud veel volikogu liikmed Björn Berggren ja Kata Varblane, kuid lahkujaid oli ka liikmete hulgast, kes ei olnud volikogu liikmed. Kui lahkujate rivi on pikk, siis see viitab probleemidele.

Vaatamata korduvatele meeldetuletustele ja lubadustele on Avatud Vormsi kodulehelt jätkuvalt keeldunud maha võtmast valimisliidust lahkunud liikmete nimesid (mõningate eranditega). Vähemalt nii oli see umbusalduse päeva seisuga. Minu arvates on see üldsuse eksitamine ehk Avatud Vormsi avatusest ja läbipaistvusest ei ole enam palju järgi jäänud.

Kui Avatud Vormsi soovib edaspidi usaldust kasvatada ja olla läbipaistev, siis oleks Vormsi kogukonnale objektiivse mulje jätmiseks asjakohane nimetada valimisliit ümber, näiteks Vormsi Rohelisteks.

Ehituskeeluvööndi alguspunkt

Üldplaneeringu menetlemise käigus on sageli üritatud mainekujunduslikult volikogu liikmetele sõnu suhu panna ja eksitada inimesi, kes üldplaneeringu menet-

lemise detailidega väga põhjalikult kursis ei ole.

Ka volikogu 23. augusti istungil proovis ainuke Avatud Vormsi volikogu liige luua istungi jälgijatele muljet, et volikogu enamus on andnud vallavalitsusele suunise üldplaneeringu välja töötamisel, et „tuleb vähendada ehituskeeluvööndi arvestamist kuni veepiirini, mis siis justkui tähendaks elamuarenduse võimaluste laiendamist“.

Selline väide oli aga selge vale ja kuulajate eksitamine, sest volikogu üldplaneeringu komisjon palus eskisid leida võimalus ringi vaadata 200m laiuse ehituskeeluvööndi alguse arvestamise punkt ning peamiselt tulenevalt Vormsi rannavallide mõjust maastikule ja õiguskantsleri seisukohast alustada arvestamist veepiirist, mitte pidevast 1 meetri samakõrgusjoonest.

See ei ole kaugelgi ainuke juhtum, kuid ka selle põhjal võib ainult aimata, milliseid hirmujutte ja emotsionaalseid pooltõdesid räägiti neile inimestele, kes olid kahe vahel, kuid lõpuks siiski andsid allkirja petitsoonile.

Üldplaneering peab olema tasakaalustatum

Ühe häälega tahta jätkuvalt valda juhtida ei ole realistlik ja ausalt öeldes on mul raske aru saada, millel selline eeldus põhines. Täiskasvanud inimesed seitsme piires arvutada ju ometi suudavad.

Tegemist sai olla vaid kas naiivsusega või arrogantsiga, loodetavasti ei olnud siiski tegemist viimasega. Umbusaldushäätuses sai ühe häälega olla ainuke taktika blokeerida ülejäänud kuue volikogu liikme tegevust selliselt, et osad volikogu liikmed jääksid vähemalt erapooletuks ja umbusalduse poolt oleks vähem kui seadusega nõutud volikogu koosseisu häältearv, st neli häält. Läks nii, et umbusalduse poolt oli neli volikogu liiget ja vastu oli üks ehk selge vähemus siiski ei võitnud.

Lõpetuseks tahan tänada endist vallavanemat Maris Jõgevat tehtud töö ja põhjalikkuse eest ning loodan, et näeme Marist panustamas Vormsi arengusse ka edaspidi, sest meid on tõepoolest vähe ja iga inimese panus loeb.

Kuidas läheb edasi pooleli oleva üldplaneeringu koostamine, seda näitab aeg, kuid mina isiklikult loodan, et see saab olema tasakaalustatum kui seni.

Ükski äärmus ei ole hea – võib olla kütkestav, kuid mitte jätkusuutlik.

Vallamaja kroonika

Lühike ülevaade kohtumistest ja aruteludest, kus vallatöötajad on osalenud

- 7. juuni** – vallavanem Maris Jõgeva kohtus regonaalministriga ning osales Roots suursaadiku vastuvõtul
- 10. juuni** – lasteaija lõpupidu
- 13. juun** – koolitus ÄKK, osales vallavanem
- 14. juuni** – vallavolikogu istung
- 15. juuni** – Vormsi Lasteaed-Põhikooli lõpuaktus
- 17. juuni** – Kodukant Läänemaa üldkoosolek
- 23. juuni** – võidupüha ja jaaniõhtu tähistamine
- 26. juuni** – vallavalitsuse istung, Läänemaa Rannakalanduse Seltsi üldkoosolek
- 11. juuni** – Lääne Elu sünnipäev
- 12. juuni** – vallavolikogu üldplaneeringu koostamise juhtkomisjoni koosolek
- 14. juuni** – vallavalitsus käis külas Förbys
- 17. juuli** – vallavolikogu üldplaneeringu koostamise juhtkomisjoni koosolek
- 24. juuni** – Saarte Energiaagentuuri Life projekti avakoosolek
- 25. juuni** – hankekomisjoni koosolek
- 26. juuni** – kultuurikohtumine Ormsökistan/Vormsi Kirst
- 27. juuli** – näituse avamine rahvamajas, vallavanem osales Saxby küla koosolekul
- 29. juuni** – olavipäeva tähistamine
- 30. juuli** – vallavalitsuse istung
- 1. august** – külas Paide linnavalitsus
- 16. august** – vallavolikogu istung
- 20. august** – taasiseseisvumise tähtpäeva tähistamine
- 23. august** – vallavolikogu istung
- 28. august** – Vormsi Lasteaed-Põhikooli hoolekogu koosolek

Saarte Energiaagentuur alustas tegevust

MARIS JÕGEVA

MTÜ Saarte Energiaagentuuri (SEA) eesmärk on muuta energiakasutus saartel säästvamaks, rahakoti- ning keskkonnasõbralikumaks ja toetada saarte majandust uute nutikate energialahendustega.

SEA on sotsiaalne ettevõtte, mis aitab kohalikel omavalitsustel, kogukondadel ja ettevõtetel ellu viia projekte, mis on suunatud säästvamale energiakasutusele ja -tootmisele ning süsiniku jalajälje vähendamisele.

Vormsi vald on SEA liige ja saab sellelt tuge avalike hoonete renoveerimiseks, kaugkütte uuendamiseks, transpordi fossiilivabaks muutmiseks, taastuvenergia projektide elluviimiseks, investeerin-gute kaasamiseks ning teavitussürituste ja koolituste korraldamiseks.

Kogukondadel aidatakse moodustada energiaühistuid ning nõustatakse kortermajade renoveerimisel. Koolide lõpuklassidele töötatakse välja koolitus-programm. SEA tegevusi rahastatakse Euroopa Liidu Life programmist, asu-tajate poolt ning läbi erinevate teenuste pakkumise.

Hääletamisest ja hääletust toetusest

HENRY TIMUSK, VOLIKOGU LIIGE

Reedel, 23. augustil toimus erakorraline Vormsi vallavolikogu istung. Vormsi on näinud paljusid vallavanemaid tulemas ja minemas. Mõni on püsinud pikemat, mõni lühemat aega. Mitut neist on umbusaldatud, olgu siis tulemuslikult või mitte. Nii toimus ka sel volikogu istungil Maris Jõgevale umbusaldusavalduse hääletamine.

Seekordne umbusaldus oli aga oma-moodi. Alustuseks andis umbusalduse üle endine valimisliit Avatud Vormsi juhtfiguur Jaak Kaabel, kellele hääletusel sekundeeris praegune volikogu esimees ja samuti endine valimisliit Avatud Vormsi liige Kata Varblane. Mõlema häälega heaks kiidetud umbusaldusavalduse süüdistuste seas oli muuhulgas väide, et Maris Jõgeva on üld-planeeringu protsessi juhina näidanud korduvalt välja, et ta ei lähtu Vormsi kogukonna laiapõhjalisest ja tasakaalustatud arvamusest, vaid kitsalt enda ja oma lähiringi maailmavaatest. Selle ja paljude teiste alusetute ning ümmarguste süüdistuste kiuste kaotas Maris reedese hääletamise tõttu töö. Olles omamoodi iroonilisel moel teinud just seda, mida talle kõige rohkem ette heideti. Marise töö tulemusena oli vallajuhtimine muutumas avatud, läbipaistvaks ja tänapäevaseks kaasavaks.

Reedene hääletus näitas, et Avatud Vormsi valimisliit (vt avatudvormsi.wixsite.com/avatud) tunduvad umbusaldusele oma hääle andnutele veidi liiga „avatud“, et oma endi huve ja soove voliniku mandaadi abil realiseerida. Lisaks heideti Maris Jõgevale ette kogukonna lõhestamist ja kitsalt oma isikliku lähiringiga arvestamist. Samas oleme viimastel aastatel näinud tööd kogukonna erinevate huvigruppidega

läbirääkimisel, keerulisematel ja vähem keerulistel teemadel aruteludele kutsumist, mis kõik selleks, et üksteisest võõrdunud saare väikest kogukonda ühiste lahendus-teni juhtida.

Umbusaldushääletus vallavanemale oli piinlik näide sellest, kuidas inimeste sõnad ja teod lähevad lahku valimiste eel lubatust. Maris töötas vallavanemana nagu tänapäevane väikese kogukonna juht peakski toimima. Omal äraspidisel ja veidral kombel olid umbusaldusavalduses toodud süüdistused hoopis tunnustuseks Marise pingutustele aidata aastaid lõhestunud saare kogukond lähemale teineteisemõistmisele.

Märgiline oli ka tõsiasi, et Marise jätkamist vallavanemana oli tulnud volikogu istungile toetama u 30 inimest (koos nendega, kes vaatamata volikogu esimehe vastuväidetele volikogu istungi videokoosolekuga liitusid). Lisaks sisukatele toetavatele sõnavõttudele saalist (veebi teel osalejad volikogu esimehelt sõna ei saanud) andis Madli Paulus üle 138 allkirjaga toetuskirja, kus nimetati

umbusalduses toodud väiteid alusetuks ning avaldati Maris Jõgevale toetust vallavanemana jätkamiseks.

Hea lugeja peatub siin hetkeks ja proovib meenutada Vormsi ajaloos mõnd võrdväärset näidet siis ainus, millega oskan reedel juhtunut võrrelda on vormsilaste kunagine koosolek saarele planeeritud tuulepargi vastu. Suhtarvult jäi reedene ettevõtmine küll tuulikute omale alla, aga kui varasemalt on vormsilased ikka koondunud millegi vastu, siis sel korral avaldati toetust, mis muudab sõnumi sisult palju suuremaks. Erinev oli ka see, et toonane volikogu saarerahva esinduskoguna võttis kogukonna meelsust kuulda, aga tänase volikogu enamuse jaoks oli rahva tahe... khm (lugeja lisab siia omal soovil midagi sobivat).

Reedel meie vallavanema seljataha koondunud inimeste hulk näitas, et vallajuhtimine on olnud õigel teel sidusama, ühtehoidvama kogukonna poole. Loodan, et pimedus annab järele, nõiaudu lahtub ning saame jälle koos Vormsi saare parema tuleviku jaoks panustada. Suur tänu kõigile vormsilastele, kes sel pöördelisel hetkel otsustasid Marisele toeks olla! Jõudu ja jaksu meile olemasoleva hoidmiseks ning parema tuleviku loomiseks!

Reedel meie vallavanema seljataha koondunud inimeste hulk näitas, et vallajuhtimine on olnud õigel teel sidusama, ühtehoidvama kogukonna poole.

Oleme teinud palju head ja vajalikku

MARIS JÕGEVA,
VALLAVANEM 2021-2024

Reedel, 23. augustil lõppesid minu volitused Vormsi vallavanemana. Olen äärmiselt liigutatud ja tänulik vormsilaste toetuse eest.

Mainisin ka volikogu istungil, et usaldus ja kogukonna toetus on vallavanema töös peamised. Mulle süüks pandud kogukonna lõhestamine on väga ränk süüdistus ja minu arvates ka ebaõiglane. Oma valikud olen teinud mõeldes sellele, kuidas hoopiski lõhesid vähendada ning seepärast ei pea õigeks ka liigset õigustamist.

Viimaste nädalatel on aga kulutulena levinud mitmed väärarusaamad ja need soovin küll välja tuua.

Väärarusaamad protsessist

Esiteks väärarusaamad, et vallavanem joonistab üldplaneeringu kaarti ja teeb ise-seisvalt otsuseid. See ei ole nii, sest seda teevad vastava ala asjatundjad, kuulates ära osapooled, kelle seas on nii hääleka-mad kui vaiksemad valla elanikud.

Kui hästi tasakaal leitakse, selgub kokku saanud lahenduse avaliku väljapaneku käigus. Ja kui siis esimene lahendus ei ole piisavalt tasakaalukas arutatakse uuesti, koostatakse uus lahendus ja vaadatakse see uuesti läbi.

Teiseks. Arvukas tagasiside ei tähenda rahulolematust, vaid näitab heas mõttes hoolimist. Üldplaneeringu viimaste arute-lude puhul tegi mind hoopis murelikumaks, et mitmed saareelanikud loobusid osale-mast. Ma soovin, et uus vallavalitsus leiab viisi kuidas usaldust üldplaneeringu arute-lude vastu suurendada.

Kolmandaks ei ole uue üldplaneeringu eskiisiga tehtud ettepanekuid ehitus-keeluvõõndi laiendamiseks ja sellel moel

kellegi täiendavaks piiramiseks. Hoopis on tehtud mitmeid ettepanekuid ehituskeeluvõõndi vähendamise osas, samas otsitud tasakaalu rohevõrgustiku sidususe hoid-miseks. Viimane on kohaliku omavalitsuse ülesanne.

Elukeskkond kui selgroog

Kohalik omavalitsus peab tegutsema oma otsustes ja tegevustes avalikes huvides.

Elukeskkond Vormsil ja selle eripära säilitamine on mulle väga olulised, aga see pole pelgalt minu isiklik asi – puhas vesi, looduslik mitmekesisus, elukeskkonna rik-kus on me ühine väärtus, mis on paljudele inimestele Vormsil ka esmatähtis. Seda ei saa eirata. Seni on elukeskkond olnud valla senise visiooni ja arenguplaanide selgrooks.

Vallavalitsuse töös lähtusime kolmest olulisest põhimõttest: otsuste õiguspärasus, keskendumine lahendustele ja erinevate arvamuste huvide ning vajadustega arvestamine.

Õiguspärasus tähendab selliste otsuste tegemist, mis lähtuvad kas kokkulepitud väärtustest, põhimõtetest või reeglitest (mida on ka seadused), selmet isiklikust visioonist ja huvist. Võtsime ka keerulistes olukordades fookusesse lahenduste otsimise, et mitte takerduda, silmi kinni pigistada, vaid edasi liikuda. See tähendab väikeses vallas tihti aja võtmist, vahel lootusetuse tunnet ja protsessi usaldamist. Muutused nõuavad aega ja pingutust.

Vald on arenenud

Need kaks ja pool aastat on olnud väga-vä-ga tõised. Erinevate projektide koostamise, kaitsmise ja loogiliste põhjendustega ole-me toonud valla eelarvesse lisaraha enam kui miljon eurot.

Me oleme ehitanud teid ja sadamakohti, püstitanud kaks uut mobiilimasti, viinud lõpule maareformi, sõlminud uusi part-nerlussuhteid, viinud jäätmekorralduse tänapäevasele tasemele, korrastanud sotsiaaltoetuste ja teenuste süsteemi, alga-tanud uusi koos käimise võimalusi nagu saareülikool, kohtumised küladega. Kool on muutuste keskel. Ja kõige selle keskel nüginud vallajuhtimise kultuuri.

Muidugi on olnud tagasilööke ja mitmed ülesanded venima jäänud – eda-sistes aruteludes tuleb keskenduda kooli jätkusuutlikkusega seotud teemadele ning ettevõtluskeskkonnale, lõpetada teede ava-liku vormistamine, viia lõpule jäätmete liigiti kogumise reform, ja muidugi Rälby sadama renoveerimine.

Minu palve uuele vallavalitsusele on, et pooleliolevad töid ära ei rikutaks, sest siis läheb suur osa tehtud tööst raisku.

Austan volikogu otsust, soovin uuele val-lavalitsusele jõudu ning mõtlen ja töötan jätkuvaltki kaasa Vormsiga seotud teema-del. Sest Vormsi on minu ja minu laste kodu.

Saxbys saab taas merele minna. Veeskamiskohta kaitseb muul. Foto: Vormsi Merepääste Selts

Valmis Saxby veeskamiskoht

MARIS JÕGEVA

Augusti alguses valmis Saxby vanas sadamas veeskamiskoht.

Saxby sadamakohta süvendati detailplaneeringu ja ehitusprojektijärgselt 1200 m³. Samaaegselt alustati kaitsemuuli rajamisega, et loodav veeskamiskoht püsiks.

Süvendatud pinnas tõsteti kaitsemuuli kehandiks, osaliselt ladustati see teekattematerjali valmistamise

tarbeks. Tööde tulemusena on nüüd paatide veeskamisvõimalus Vormsi saare läänekaldal, mis on eriti oluline merepääste seisukohast.

Saxby sadamakohas on olnud ka ajalooliselt päästejaam ja edasiste etappide raames on plaanis see taastada.

Tööde tellijaks oli osaliselt Vormsi vallavalitsus, oluline osa sai tehtud Vormsi Merepääste Seltsi jõul ja rahastusel. 30 000 euroga rahastas töid Politsei- ja Piirivalve amet. Tööde teostajaks oli Bauest OÜ.

Ettevõtluskeskkonna tegevuskava koostamine

MARIS JÕGEVA

Vormsi vallavalitsus on algatanud saare ettevõtluskeskkonna arendamise tegevuskava koostamise.

Esimeseks sammuks oli koguda infot ja koostada saare ettevõtjate profiil. Selleks oli valla kodulehel kuni augusti lõpuni avatud küsitlus.

Teiseks sammuks on arenguseminaride kaudu leida konkreetseid tegevusi, mille abil saab Vormsi vald saare ettevõtluskeskkonna arengule kaasa aidata. Vormsi ettevõtluse arendamise tegevuskava projektijuht on Jaan Urb.

Septembris algavadki arenguseminarid, mille eesmärk on leppida ühiselt kokku tegevused, et saavutada valla arengukava sõnastatud eesmärk, et „Vormsil on soodsad tingimused keskkonnasõbraliku ettevõtluse ja turismi arenguks“.

Osalema on oodatud Vormsi ettevõtjad ja teised saare ettevõtluse käekäigust huvitatud.

Arenguseminaride ajad ja teemad

N, 5. sept kl 13-16 – ettevõtlusega seotud probleemistik, võimalikud lahendused, valla roll.

N, 10. okt kl 13-16 – Vormsi ettevõtluse arengustenaariumid

R, 1. nov kl 13-16 – tegevuskava koostamine

E, 25. nov kl 13-16 – tegevuskava lõplik ülevaatamine, kokkulepped elluviimiseks

Seminarid toimuvad Hulloos koostöökeskuses (lasteaia II korrus). Lisainfo: Jaan Urb, jaan.urb@cumulus.ee

Müütiline üldplaneering

MADLI PAULUS, ALGOR STRENG, HENRY TIMUSK

Käimasolev üldplaneeringu protsess on vormsilastele mõistetavalt palju kõneainet pakkunud, kuid selle kohta levitatakse ka mitmeid müüte.

Väidetakse, et keskkonnateemadele keskendumine ei teeni püsielanike huve. Samuti, et Vormsi keskkonda fookuses hoides pole võimalik rajada piisavalt uusi elamuid kogukonna jätkusuutlikkuse, sh kooli säilitamiseks. Omakasu eesmärgil helistavad metsakokkustjad Vormsi metsaomanikele ning püüavad neid veenda metsi müüma väitel, et varsti ei tohi Vormsil enam üldse raiuda. Kas see kõik on ka tõesti nii?

Elamute hulk saaks kahekordistuda

Vormsi saarel kujunenud elukeskkond ja saarele omane elulaad on üheks esmaseks põhjuseks, miks Vormsi oma koduks valinud inimesed elavad just siin.

Läbi loodust ja pärandkultuuri väärtustava planeerimise on võimalik saarele luua ainuüksi üldplaneeringu eskiisil määratud külasüdame laiendamise läbi 250 uut elamut lisaks juba saarel olevale 330 elamule. Samuti jätab eskiis võimaluse ehitada määratud tingimustel läbi projekteerimistingimuste avaliku menetluse või detailplaneeringu koostamise.

Praegune eskiis võimaldab kahekordistada olemasolevate elamute hulka järgneva 15 aasta jooksul. Kriitikute väide, et eskiislahendus on arenduse vastu, ei pea paika. Selliselt planeerides on võimalik säilitada siin kujunenud keskkonda, luues samal ajal võimaluse arvukatel uutel peredel saarele oma kodu rajada.

Nii väldime oma heade naabrite noarootslaste viga, kus nõrgalt

suunatud ehitustegevuse tulemusena püsielanikkond kasvanud pole, kuid looduses liikumise võimalused, sh pääs mererandadesse, on tugevalt piiratud ning kogukond ja selle jätkusuutlikkus on nõrgestatud.

Üldplaneering üks tegur teiste hulgas

Jätkusuutliku kogukonna üheks tunnuseks on kindlasti noorte perede elamine saarel ning nende laste käimine kohalikus koolis.

Vormsi omalaadne loodus, rahulik elukeskkond ning ajalooliselt kujunenud kodune külamiljö on väärtused, mis siia on inimesi toonud ja neid siin hoidnud – ka just neid peresid, kelle lapsed on Vormsi koolilapsed. Samas on kogemused näidanud, et elamu omamine saarel (sageli nn „teise koduna“) ei ole tihti piisavaks motivaatoriks laste kooliteeks just Vormsi kooli valimisel.

Mängus on veel palju erinevaid faktoreid, mille täpsem kaardistamine on hädavajalik. Ka praegu on saarel palju kooliealiste lastega peresid, kes hoolimata siin elamu omamisest pole ühel või teisel põhjusel oma lapsi Vormsi kooli pannud. See pole etteheide, sest kahtlemata on neil peredel oma mõjuvad põhjused, küll aga illustreerib see elavalt fakti, et pelgalt täiendava, terve saare

ulatuses nõrgalt reguleeritud ehitusõigusega me kooli lastega ei täida – selline elukeskkonna kardinaalne muutmine võib omada hoopis vastupidist efekti, kus püsielanikud on sunnitud lahkuma (Fernandes, R., & Pinho, P. (2017). *The distinctive nature of spatial development on small islands*. Jt.).

Huvitav on fakt, et eelmise sajandi lõpukümndeditel oli saarel alla 400 elaniku aga koolis lapsi 70 ringis. Üldplaneering on vaid üks paljude tegurite hulgas, millega koosmõjus saab soodustada õpilaste arvu kasvu Vormsi koolis. Seepärast peabki koos elamuehituse reguleerimisega üldplaneeringus mõtlema juba ette tegevusi, mis toetaksid üksteist nii, et selle tulemusena kogukond kasvaks ja kooli tuleks juurde uusi lapsi.

Elualade tasakaal

Lisaks elamuehitusele peab üldplaneering toetama erinevate elualade tasakaalustatud arengut. Turismindus, millele on hetkel palju fookust pandud, on nendest valdkondadest üks, kuid mitte ainus.

Märkimist väärib asjaolu, et hetkel mitmeid saare majutusasutusi pidavad inimesed ei ole aastaringsed elanikud, mille tõttu on püsielanikest turismiteenuse pakkujatel keerulisem toime tulla.

Püsielu soodustamiseks tuleb tegeleda ka muude valdkondadega nagu näiteks põllumajandus ja toidutootmine. Toimiva põllumajanduse jaoks on esmavajalik ressursid põllumaad, mistõttu on

oluline, et üldplaneering võimaldaks nende säilimist.

Mitmekülgse ettevõtluskeskkonna üheks oluliseks osaks on ka meie metsade jätkusuutlik majandamine ja metsamaterjali kohapealne väärindamine – valdkond, kus on võimalik luua palju töökohti.

Metsa majandamine

Palju muret on tekitanud üldplaneeringu esmase eskiisi ettepanek rakendada osades Vormsi metsades püsimeetsandust. Kardetakse, et enam Vormsil metsa majandada ei saa. Tegelikult pole see nii.

Esiteks on püsimeetsanduses lubatud kõik raieliigid peale lageraie. Teiseks on püsimeetsanduse ettepanek tehtud vaid väikesele osale Vormsi metsadest, nendest suur osa on juba riikliku kaitse all olevad metsad, kus on raiepiirangud varasemast ajast, sh Natura2000 võrgustikku kuuluvad lageraie keeluga metsad. Need piirangud on põhjendatud liigikaitse, tuulemurru ohu ja õhukese mullapinnase tõttu. Tartu metsaeksperdid on Vormsi vanu metsakaarte hinnates selgitanud, et enne II maailmasõda olid Vormsi metsad valik- ja turberaieilmelised.

Seega on püsimeetsandus osa meie pärandist, kus lisaks muude väärtuste hoidmisele sai kasvada aeglasemalt tihe ja kvaliteetne puit. Saaremaa elupõline metsamees Leo Filippov on öelnud, et metsamajandamine on looming ja erinevas kasvukohatüübis saab sobivalt raiuda, et iga järgnev metsapõlv oleks eelnevast kvaliteetsem. Seda on kirjeldatud nelja aasta taguses Vormsi Metsakirjas, koos viidatud teadustöödega, millele üle 700 Vormsiga seotud inimese andis allkirja, sh lageraie keelamisele.

Kolmandaks on kogu metsanduse teema, nagu kogu üldplaneering, protsessis ning vajab palju tööd ja analüüsi. Kindlasti on just püsielu perspektiivist oluline, et Vormsi inimesed saaksid oma kandi metsasid targalt majandada ja puitu väärindada, ehk ise kujundada oma elukeskkonda.

Üldplaneering lähtub arengukavast

Keskkonnateema on iga tänapäevase üldplaneeringu kohustuslik osa.

Vormsi valla arengukava aastateks 2022-2030 esimene prioriteet on „Vormsi loodusliku ja kultuurilise pärandi ning omanäolisuse hoidmine, mille eelduseks on kõrge keskkonnateadlikkus ja kultuuriruumi kestlik areng.“ Vormsi valla arengukava on vormsi kogukonna kokkulepe, mille volikogu kinnitas 2019. Sellest lähtuvalt on koostatud ka üldplaneeringu lähteülesanne, mille volikogu kinnitas 2023.

Tulevikku vaatamiseks on vahel kasulik vaadata korraks ajas tagasi, näiteks aega, kui kõikjal olid väiketalud oma mitmekesiste tegevusaladega, mis üksteist toetasid ja üksteisest sõltusid. Selline äraelamisvorm oli üks kestvamaid, olles toiminud Põhjamaades üle 1000 aasta ja on andnud inimesele mõistmise eri valdkondade koosmõjust. Kui esines ikaldusaastaid, siis mõni teine tegevusvaldkond aitas kriisi üle elada.

Tänapäeval on mahud suurenenud ja kiirust lisatud, aga meil on oluline vastutada eluvaldkondade koosmõju tasakaalu hoides, et üks või teine ei domineeriks, et nõ kõigile jaguks. See mõjutab meie kõigi elukeskkonda ja -kvaliteeti. Ja väikesel kogukonnal on oluline hoida kokku, sest kokkuhoidlikkus tagab püsivuse.

Praegune eskiis võimaldab kahekordistada olemasolevate elamute hulka järgneva 15 aasta jooksul.

Olavipäeval meenutati 80 aasta möödumist suurest põgenemisest

EGON ERKMANN

Selle aasta Vormsi olavipäev möödus kunagiste põliselanike, vormsirootslaste lahkumise 80. aastapäeva meenutuse tähe all. Lisaks jumalateenistusele ja koosolemisele, avati suure põgenemise taastatud mälestusplaat Sviby Kivimäel. Selle pühitses Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan.

Juba 34. korda alustas Vormsi olavipäeva tähistamist 29. juulil piduliku jumalateenistusega. Nii nagu Püha Olavi kirik oli saare kogukonda ühendav keskus enne teist maailmasõda, ühendab olavipäeva jumalateenistus kõiki vormsilasi siin ja sealpool Läänemerd praegugi.

Keskpäeval alanud eesti- ja rootsikeelsele jumalateenistusele teenisid Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan, piiskop emeeritus Tiit Salumäe, Lääne praost Kaido Saak, Vormsi koguduse õpetaja Ants Rajando, Tallinna Rootsi-Mihkli koguduse õpetaja Patrik Göransson ja Soome Vantaa Rekola koguduse õpetaja Jussi Koski.

Tiit Salumäe meenutas, et 1975. aastal soovisid Vormsi inimesed pidada surnuaiapäeva ning pöördusid tema poole. Selleks oli vaja aga taotleda luba, mis ka saadi. 1980. aastatel algas Vormsi kiriku ja koguduse taastamine. Olavipäeval, 29. juulil 1990 taas pühitseti Püha Olavi kirik.

Piiskop Anti Toplaan meenutas oma jutluses Norra esimest kristlastest kuningat Olav II Haraldssoni. Pärast surma pühakuks kuulutatud Olavi auks on pühitsetud ka Vormsi kirik. Samuti peatus ta jutluses rahvarõivastel, mida pidupäeval kannavad endiste vormsilaste kombel nii rootslased kui eestlased. Kui muidu oleme harjunud rahvarõivaid nägema naiste seljas, siis nüüd tegi piiskop muheda kummarduse kirikusse tulnud rahvarõivais meestele, kiites neid julguse eest.

Pärast jumalateenistust pakkus kirikuaas suppi Vormsi jahiselts.

Kella kolmeks kogunesid pidupäevalised traditsiooniliselt Vormsi talumuuseumis Svibys, kus Vormsi Kodukandi Ühing võõrustas vormsilasi ja külalisi. See on koosolemine, mida Rootsis nimetatakse *fika*’ks ehk kohvi, saiakese ja suhtlemise hetkeks. Kuid enne *fika* pidamist jalutas pea 100 inimest läbi küla, et Sviby sadamapoolsel serval, Kivimäel taasavada mälestustahvel vormsirootslastele, kes lahkusid saarelt 1943-44.

28 aastat tagasi, 29. juulil 1996 pandi teeäärsele suurele maakivile mälestustahvel, mis oli muutunud raskesti loetavaks. Vormsi Kodukandi Ühing uuendas mälestustahvli, mille teostamist toetas Vormsi vald. Mälestustahvli pühitses piiskop Anti Toplaan.

Vormsi volikogu esimees Kata

Olavipäeva tähistamise keskpunkt on jumalateenistus Püha Olavi kirikus ja supisöömine kirikuaias. Fotod: Egon Erkmann ja Meeme Veisson

Varblane ütles, et raske on kujutada 80 aastat tagasi kodusaare mahajätjate rasket valikut. Samuti meenutas ta Maria Murmani, kes hoidis vormsirootslaste kultuuri saarel elus läbi okupatsiooniaja.

Claes Hemlin Vormsi Kodukandi Ühingust tõdes, et eelmise mälestustahvli avamisel oli kohalviibijate seas rohkem rootslasi kui eestlasi. Praegu on aga vastupidi. Ta tänas vormsilasi, kes hoolivad ja hoiavad alles saare ajaloolist ja kultuurilist pärandit.

94aastane vormsirootslane Maria Gilbert meenutas Vormsilt lahkumist 1944. aastal, kui ta oli 14aastane. Ta ütles, et teekond üle mere ei olnud kerge, sest meri oli tormine, inimesed jäid merehaigeks ja laevas oli kohutav hais.

Kuid Rootsis võttis neid vastu nende Vormsi kooliõpetaja Viktor Aman, mis andis taas turvatunde.

Kui olavipäevalised jõudsid tagasi talumuuseumis, siis kohvi ja saiakese kõrvale kõlasid *talharpa* helid. See on pill, mis on teinud läbi suure taassünni.

Päeva lõpetas kontsert Vormsi kirikus, kus esinesid muusikutena Celia Roose, Ene Salumäe ja jutustajana Piret Päär. Paari tunni võrra lükati edasi ka praami väljumine Vormsilt. Ikka selleks, et kõik külalised saaksid olavipäevast lõpuni osa ning kui mitte varem, siis järgmisel aasta olavipäeval taas saarele tulla.

Olavipäevalised Sviby mäe juures mälestustahvli taasavamisel. Sviby pole tükk aega näinud ligi saja inimese jalutamist läbi küla. Foto: Egon Erkmann

Vormsirootslane Maria Gilbert (paremal) meenutas Sviby mälestustahvli taasavamisel enda põgenemist 1944. Selle aasta 26. augustil pidas Maria enda 95. sünnipäeva. Maria kõrval seisab Elisabeth Hedfors, üks kultuurihoitumise Ormsökistan/Vormsi kirst ideaautor ja läbiviija. Kivi jalamil on eelmine, tuhmunud kirjadega mälestustahvel. Foto: Egon Erkmann

Vasakul: mälestustahvli pühitses Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan. Foto: Egon Erkmann

All: Vormsi talumuuseumis said kokku vormsilased siit- ja sealtpoolt merd. Joodi kohvi, söödi saiakesi ja kuulati laulu ning talharpa helisid. Foto: Egon Erkmann

(M)ajalugu: näidispõustamine Larsa talus Svibys

EGON ERKMANN, LARSA TALU

24. augustil oli Larsa talus Svibys Eesti vabaõhmuuseumi maaarhitektuuri keskuse näidispõustamise päev. Larsa pererahvas – Kristi ja Egon Erkmann – võõrustasid kolmeteist inimest Vormsilt ja mandrilt, kes arutasid vana maja taastamise probleemide ja lahenduste üle.

Larsa talu on 1937. aastal ehitatud Vormsile tüüpiline lahuselamu (elu- ja majapidamishooned paiknevad eraldi). Maja on säilinud originaalina, sest pole tehtud ümberehitusi ega suuri remonte. Majal puudub näiteks välisvõõder, sest maja jäi 1944. aastal, kui rootslased lahkusid, pooleli.

Talu on renoveerimise ootel. Soov on hoone seisukorda parandada ja sealjuures säilitada hoone autentne ilme. Nii saigi talu registreeritud tasuta näidispõustamiseks. Maaarhitektuuri peaspetsialist Elo Lutsepa sõnul on sellisel kujul maja väga hea õppematerjal ja see oli põhjus, miks ligi 30 soovija seast valiti välja ka Larsa talu.

Nõustamine on hoonete seisukorra vaatlus meistri juhendamisel, arutelu, väärtuste ja ohumärkide märkimine. Vormsil juhendas seda läänlasest parandehitaja Laur Oberschneider.

Kuna Larsa talu hooneid on mõjutanud üliniiske maapind, siis senini on tehtud just maaparandustööd, sh hooviteede rajamine. Oberschneider sõnul on selline lähenemine õige – kui alustatakse kohe maja renoveerimisega, võib selguda, et (raske)tehnika ei saa maapinna pärast renoveeritava hoone juurde. Samuti on maaparandus oluline liigniiskuse eemaldamiseks.

Päeva arutelude peateemadeks olid hoone vundament ja palkseinad.

Larsa eluhoonel on 50cm kõrgune tuulutusega raudkivi-vundament, mille vuukidest on mört välja kukkunud. Nõustaja sõnul pole vundament vajunud ega mõranenud, kuigi esmapilgu selline mulje tekib. Vundamenti juures tuleks orgaaniline maapind eemalda ja vuugivahed täita mördiga ning rajada pandus, mis juhib vee vundamendist eemale. Tsement pole paranduseks sobiv, sest see hoiab niiskust kinni ja kahjustab vundamenti.

See, kas säilitada tuulutatav vundament või uuendada see plaatvundamendiks (tuulutussavad suletakse ja vundament täidetakse liiva ja soojustusmaterjaliga, peale valatakse tsementplaat) jäigi õhku.

Esimene lahendus on traditsiooniline, kuid teine võib olla praktilisem hoone stabiilsuse

ja soojustuse osas. Tuulutatava vundamenti säilitamise puhul tuleks põrandaalune orgaaniline pinnas eemaldada ja siluda liivaga. Samuti peavad tuulutussavad olema kogu aeg avatud.

Larsa elumajal peab liigniiskusest täielikult kahjustunud põrandad niikuinii eemaldama ning seega saab kaaluda mõlemat lahendust.

Seinte ülevaatusel tunnustas Laur Oberschneider kunagist meistrit, sest seinad on sirged. Ühel otsaseinal on palkide osaline väljavajumine, kuid seda tegi pigem alumine n-õ rahutu palk, mis on kuivades ennast keerdu kiskunud ja seina liigutanud. Kui selline olukord on stabiilne aastakümneid, siis ei tasu seda ka puutada.

Meister selgitas, et vanal hoonel on oluline kontrollida just konstruktsioonide seotusi – tappe, ukse ja akende tenderposte.

Üleval: näidispõustamise päevast osavõtjad Larsa talu ees.

Paremal: tume laik alumisel palgil on niiskuslaik, mis tuli välja, kui parandehitaja ja nõustaja Laur Oberschneider eemaldas vundamenti ja palgi serva pandud tsemendi. Kunagi sooviti tsementservaga vältida niiskuse sattumist palgi alla, kuid tulemus on vastupidne. Fotod: Egon Erkmann

Seinadeformatsioonid tekivad nende kohtade järeleandmisest, mis omakorda tuleb vee- ja niiskuskahjustustest või valest parandus- või ümberehitustööst. Kui seotused on korras, siis ei tasu neid puutada, kuna vana palkmaja on paika vajunud. Palkkahjustused tuleks parandada võimalusel lokaalselt.

Keerulisim on hinnata palgi kahjustusi. Näiteks kraabitakse selleks pehastunud koht puhtaks. Kui kahjustuse sügavus on kuni 5 cm, siis ei tasu palki vahetada, vaid see koht plommitakse puiduga.

Palgivahetus, kui selle osaks on nurgatapid, nõuab juba maja kergitamist. Ainult sel juhul muutub palk seina kandvaks osaks. Palgi keskkohta asendust on võimalik teha ka kiilumisega, mis on tõmahukas.

Esimene palgirea säilimiseks on oluline veelaud. Larsa talul veelaud puudub ning vundamenti ja

palgi väikene serv on täidetud tsemendiga, mis osaliselt katab palki. See tuleb eemalda (mida kohe ka tehti). Seda ka siis, kui see tundub tavapärase ja on olnud seal aastakümneid. Nii saab palk lõpuks kuivama hakata. Hiljem saab hinnata kahjustust.

Kolmetunnise näidispõustamise kokkuvõte oli, et vana maja puhul tuleb esmalt likvideerida kahjustust soosivad olukorrad ning vajadusel need katta või stabiliseerida tulevase paranduse ootuses. Taastamissooviga vana maja omanik peakski alguses süüvima maja „hingellu“, et hoomata tööde mahtu. Abistajaks saab tellida nõustaja, millist võimalust näidispõustamine tutvustaski.

Vaata lisa:
maaarhitektuur.ee
maamaja.eu

Populaarne noortemalev jõudis Vormsile

TRIINU LAAR, MAILIS SAEALLE,
KEVIN-KRISTJAN KOPPEL, BERIT AREN

Samal ajal kui Tartut tabas suur vihmasadu ja Emajõe süvine veetase saavutas sügise taseme, korrastas Tartu Noorte Tõõmaleva Vormsi rühm päikeselisel Vormsil Borbby-Kerslinina matkateed ja tutvus saareeluga. Malevarühm oli saarel üheksa päeva.

Kuna tegemist oli teadusmaleva rühmaga, siis teisel päeval uuriti allikaid ja Prästvike järve. Tallinna ülikooli ökohüdroloogia professor Jaanus Terasmaa andis ülevaate allikate tekkest, liikidest ja tutvustas veebilehti www.allikad.info ja www.veestik.info. Maarja Koppelmaa ja Triinu Laari juhendamisel tehti Suurallikal, Lubjaallikal ja Raviialikal ning Prästvike järvel vaatlusi ja lisati andmed eelpool nimetatud veebilehtedele.

Pärast Suurallika matkaraja läbimist mindi Mõisaholmi perekond Jaaniste juurde, kus töö tegemise eest saadi saunas

käia ja kalast tehtud õhtusööki nautida. Viienda malevapäeva õhtul näitas Mailis Saealle keemia- ja füüsikakatsed malevlastele ja saare lastele, kes olid juba eelmisel päeval tulnud malevlastega tutvuma. Mängiti koos võrkpalli, kiiguti külakiigel ja tehti lõket.

Tööpäevade jooksul puutusid malevlased kokku erinevate katsumustega. Tööle jõudmiseks pidi rattaga läbima liivaseid ning metsistunud teid. Töötegemisel leidis matkarajal kinnikasvanud ja mudaseid alasid, mistõttu võis mõnikümme meetrit koristamist võtta tunde, kuid see ei heidutanud

Malevarühm koos Maarja Koppelmaaga allikaid ja järve uurimas. Foto: Triinu Laar

malevlasi. Üksteist motiveerides ja koostööd tehes sai ülesanne edukalt täidetud. Matkarada koristades said malevlased tutvuda üle 30

erineva taimeliigiga.

Kuuenda malevapäeva õhtul käidi Anu Johani juures kitse lüpsmas. Piimasaadustest said

malevlased juhendamise abil oma kitsejuustu valmistada. Varasemalt oli Anu tutvustanud noortele Vormsi käsitööd ja ajalugu.

Augustikuu teisel nädalavahetusel külastasid malevlased Saxby tuletorni, Vormsi kirikut ja käisid rahvamajas kuulamas hiiu kandle laagri kontserti. Viimane õhtu sai veedetud tantsides koos kohalikega rahvamajas, misjärel läksid malevlased lõket tegema. Tähistava all sai muljetatud, kui võrattu kogemuse Vormsi on neile andnud.

Malevlastel olid teised päevad, kuid samas jätkus neil jaksu õhtuti saarerahvaga ühiseid tegevusi ette võtta. Nad tänavad kõiki vormsilasi, kes aitasid Vormsi maleva rühma ellu viia.

Vormsi malevarühm sai teoks tänu Tartu Noorte Tõõmaleva, Vormsi valla, Vormsi Lasteaed-Põhikooli, OÜ MensVia ja MTÜ Haridusuuenduliku õpekoostööle.

Meie kool on ainus vormsilik kool

SABINE BURGER, VORMSI KOOLI DIREKTOR

Algab uus kooliaasta. Mitmete suurte ja väikeste jaoks tähendab see uut peatükki Vormsi koolis või lasteaias.

Meil on uued õpetajad. Esimesse klassi tulijat ootab uus klassijuhataja Piia Uuspõld. 7.-9. klass õpib eesti keelt ja kirjandust koos Sander Vauga. Käsitöökursi vormivad Anu Johani ja Kristiin Nõlvak. Raili Lao viib läbi liikumistunde kogu kooli- ja lasteaiaperele koolimaja ümbruses, metsas ja rahvamajas.

Alates sellest õppeaastast õpetame ajakohastatud õppekava järgi.

Selle uuenduse üheks eesmärgiks on selgemini välja tuua oma kooli väärtused ja eripära. See on olnud oluline protsess ka Vormsi kooli jaoks. Milliseid põhimõtteid õpetamisel kasutatakse? Millised on meie rõhuasetused ja tugevused?

Õpetajatega peetud aruteludest on koorunud välja kolm põhiväärtust: inimene loeb, vormsilikkus ja mitmekesisus.

Inimene loeb

Igäühel meist on hindamatu väärtus, mis muudab meid tervikuks. Igäühe panus on oluline ning just suhted, üksteise hoidmine ja väärtustamine loob tugeva ja hooliva keskkonna, kus kõik

saavad kasvada ja areneda.

Vormsilikkus

Väikese saarekooli võlu peitub selle keskkonnas, juurtes ja ainulaadses identiteedis, mis ühendab puhta looduse ilu, rikkaliku pärandkultuuri ja saarelise eluviisi. Meie koolis on eriline koht käsitööl ja rootsi keelel, mis on osa igapäevasest õppetööst, sidudes mineviku väärtused tänapäevaga.

Mitmekesisus

Õppimine ja õpetamine on paindlik, arvestame õppija eripärasid ning võimaluste piires saame kohanduda vastavalt õpilaste vajadustele. Erinevad meetodid, mis kõnetavad pead, südant ja käsi, toetavad iga inimese arenguteed. ***

Väikeses kogukonnas ja koolis on iga inimene oluline. See, kui võrd väärtustatuna ja toetatuna õpilane end tunneb, on kooli valikul üheks oluliseks võtmeküsimuseks. Selleks on uues õppekavas lahti kirjutatud käitumisviise, kuidas need väärtused peegelduvad Vormsi koolipere enda igapäevastes tegemistes:

Vormsi lapsed esitasid suvel eestirootslaste laulupeol Haapsalus koos Stockholmi mudilaskooriga Vormsi ja Riguldi kandist pärit laule. Foto: Markus Sein

- me aktsepteerime üksteist ja väärtustame erinevusi.
- me oleme viisakad, tervitame ja pakume abi.
- me räägime üksteisega sõbralikult ja otsime koos lahendusi.

Kool ei ole ainult juhi või õpetajate tegu, vaid kogu saar saab aidata meil läbi nende väärtuste tugevamaks saada. Need lihtsad igapäevased hoiakud mõjutavad sageli rohkem, kui me ette kujutada oskame.

Siinkohal mängib rolli iga

vestlus, sest igäüks saab mõjutada, kuidas me muresid lahendame ning mismoodi Vormsi kooli ja saart tajutatakse. Kõige kahjulikumad on selja taga peetavad kriitikaga vestlused, sest need mitte ainult ei kahjusta kooli ja meie saare mainet, vaid ei võimalda üheskoos lahenduste otsimist.

Koolimaja ukсед on avatud, et koos teha tööd kooli jätkusuutlikkuse nimel. Tugeva kooli taga on tugev kogukond.

Lasteaia ruumid said soojustatud

Vormsi lasteaia toad on saanud suvepuhkuse ajal värskema ilme – töödega likvideeriti külmasillad. Tööd tegi Matek Arendus OÜ. Ekspertiisi juhise alusel võeti lahti seinad, parandati, soojustati nurgad ja praod, korregeeriti vead. Töö maksumus oli kokku 22 858 eurot ning see kaeti Vormsi valla eelarvest.

Vormsilane Olger mõõdab matkateid

MALLE HOKKONEN

Vahelduseks ja uudishimu rahuldamiseks rändame me kaugematel ja lähematel radadel, enamalt autoga, bussiga, rattaga. Vaevalt hobusega, veelgi üllatavam on matkata jalgsi. Vormsilane Olger Berggren on mees, kes matkabki jalgsi.

Olger arvas, et on piisavalt palju kiikunud tugitoolis ja liikunud sissetallatud radu – tagumine aeg on leida rõõmu armsast Eestimaast, kehtestada end uutes olukordades, ammutada vabadust, parandada tervist ja omandada teadmisi kohtadest, kuhu ei pääse autoga ega bussiga.

Innustust sai ta telesaatest „Metsalised“, kus õblukesed naised rändasid jalgsi matkateedel seljakoti ja telgiga ning matkakepp toeks. Olgerit hakkas painama mõte, et temagi tahab, suudab ja teeb ära!

Õhtused kõnnituurid saarel parandasid küll tervist, kuid vaja oli enam. Samuti ta teadis, millised huvitavad ja kenad looduskaunid paigad pakuvad hingetäitvaid emotsioone, kus selginevad mõtted ja saavad teoks ähmased unistused.

Eelarve ja kõik muu Olgerit ei pelutanud, ta unistas vaid uutest avastustest. Unistuses on endiselt kaugemadki matkad, näiteks Lapimaale, Šveitsi, kuid nende täitumiseks on vaja rohkem raha.

Esimene matk 370 km

Olgeri esimene matk sai tehtud 2021. aastal, mil ta läbis jalgsi 17 päevaga 370 kilomeetrit marsruudil Ikla–Oandu. Seljas matkakott söögi-joogiga, lisaks magamiskott, katelok ja gaasipriimus. Vee tagavara täiendas ta külakaevudest, mida omanikud lahkelt lubasid ja rõõmsalt vaprust soovisid. Pakkusid abigi.

Üks öö õnnestus tal ööbida Mart Saare muuseumi majutuses linade vahel.

Rändan siin, seal, matkakepp käes... Olgeri matkad aastatel 2021 ja 2022 ning kitarriiga 2024. Erakogu

Telkimisplatsidel lõi Olger oma telgi püsti, priimusel keedetud söök rändas kõhtu ja magusat und sai piisavalt. Hirnu ta ei tundnud, pigem imepärane sõltumatus ja tegutsemisvabadus ning positiivsed mõtted olid tugevaks kaitseks.

Samal aastal kõndis Olger läbi ka Soomaa–Hüpassaare 36-kilomeetrise matkaraja. Aasta jätkus veel Peraküla–Aegviidu 200-kilomeetrise rajaga.

Tüdimus ja väsimus tagasipöördle ei sundinud?

Jah, korra tuli tüdimus meeltesse – ei viitsi! Samas tõrjusin vaimse kokkuvarisemise mõtte, sest olen ise otsustanud rõõmuga matkata, avastada Eestimaad. Energiat andsid laulusõnad „nüüd edasi peab minema ja süda olgu mureta“.

Oli hetk, mil tundsin igatsust poetoidu järele: hamburger, koka-koola, küpsised... Esimesel matkal, mil jõudsin Tipu külla, lootes eest leida laia maiustuste valikut, pettusin veidike, kuna unistus täitus vaid osaliselt – hamburgerit ei saanud.

Juba järgmisel, 2022. aastal kõndis Olger läbi lausa kaks matka: Penijõe–Kauksi 615 km ja Peraküla–Ähijärve 820 km. Nägi ära ka kuulsa Hans von Risbieteri liikumisraja.

Žiguli-matkad

Aeg viis Olgeri kokku roolivõimuta Žiguli-klubiga, kus tema musikaalne kitarri-mängijast sõber on aktiivne liige.

Olger võeti seltskonda ja kolmas 10-päevane telkimismatk Žiguliga toimus juba Gotlandile. Seal kuulati eestlasest giidi juhatusi ning meelde jäi kodusaaress võrratult erinev loodus, palju jalgratastel liiklejaid, naeratav ning abivalmis rahvas.

Nüüd hakkas Olgerit kummitama järgmine ettevõtmine, mis vajas läbinärimist – kitarri-mäng!

Olger ostis kitarri, leidis arvatist õppe-materjali, abiks oli sõber ja nüüdseks on mõndagi omandanud.

Sel aastal oli Olgeri ema sünnipäeva ajal kodust eemal, matkal Hiiumaal, kuid saatis läbi videosilla emale kitarri saatel sünnipäevalaulu.

Praegu toimetab Olger oskuslikult mesilindude ja kanadega. Mesilastega peab ta sõprust juba 20 aastat, kanad on alles uustulnukad. Lõõgastust ja rõõmu pakuvad mõlemad: mesilindude sutsakad ainult parandavad enesetunnet ja vabapidamisega kanasid on tore vaadata.

Oli matkadel miskit segavat?

Üldiselt – ei. Telkimispaikades olid puud-veed-tualetid-istumispaigad olemas. Vaid ühel korral lõkkeplatsil pidasid pidu noored koos valju muusikaga ja hõiskamistega. Hoidsin end hoopiski linnulaulu ja metsamüha lainel ning olin kärast üle.

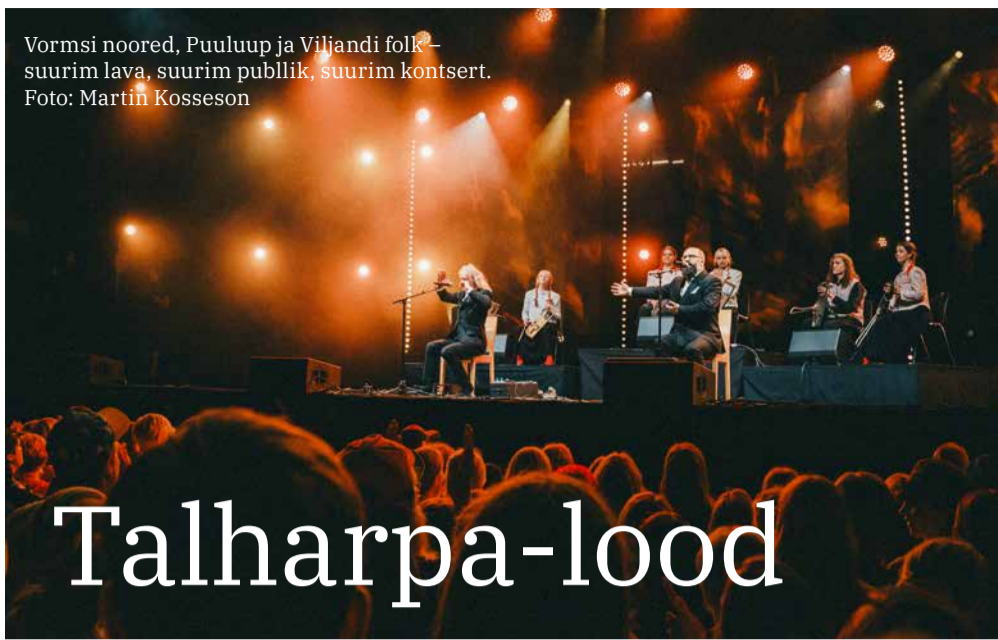
Milline oli tipphetk?

Esimene tipphetk oligi esimesel matkal Oandus, kui teekond läbitud. Tegin ära!

Millised mõtted kõndimise ajal peas uitavad?

Kõik mõtted – nii positiivsed kui negatiivsed – jäid olematusse. Ma ei võtnud mingeid tuliseid mõtteid ega meeleolusid kaasa. Lihtsalt vaatasin, imetlesin, jätsin meelde, olin vaba igapäeva rutiinist ning rahulolev.

Vormsi noored, Puuluup ja Viljandi folk – suurim lava, suurim publik, suurim kontsert.
Foto: Martin Kosseson

Talharpa-lood

LIISA KOEMETS-BASTIDA

Vormsi noortel talharpamängijatel **Mariel, Mariel, Rital, Randalil, Katarinal, Liisel ja nende juhendajatel-eestvedajatel Liisal, Hellel ja Agel oli väga tegus suvi.**

Meil oli rõõm olla osa üle-eestilises talharpaorkestris, millega astusime üles 6. juulil Haapsalus toimunud eestirootslaste V laulu- ja tantsupeol „Lähemalt ja kaugemalt”. Peole eelnes rongkäik, kus saime enda talharpaorkestri sildi all uhkelt marsida. 2025. aasta suvel rahvamuusikapeol Tallinna Vabaduse väljakul esinedes saab olla elamus veel mitu korda suurem!

13. juulil oli meil tore võimalus esineda Vormsi Vaibil, kus tegime oma siimaani kõige pikema loo rekordi, mängides koos ansambel Trad.Attacki trummar Tõnu Tubliga järjest ligi pool tundi.

Juuli lõpp viis meid Viljandi pärimusmuusika festivalile ehk folgile. Taas mängisime ansambliga Puuluup! Ilmselt oli tegu kõige suurema kontserdi, kõige suurema lava ja kõige suurema publikuhulgaga, kelle ees oleme esinenud.

Hilisõhtu ja jahe õhk mõjus aga meie pilidele laastavalt ning hobusesabajõhvidest keeli me korralikult hääle ei saanudki. See aga meie mängurõõmu ei takistanud ning oli suur au jälle Ramo ja Markoga lava jagada.

Suvi lõppes meie kõigi jaoks hiiu kandle laagriga Vormsl, kus sel korral oli osalejaid ja õpetajaid kokku rekordiliselt viiskümmend. Toimusid õpitoad, vaba lava, õpetaja Ilkka Heinoneni kontsert, matk, meie enda laagrikontsert ja sellele järgnenud tantsuõhtu. Ning muidugi palju pillimängu!

Puuluup ja Vormsi noored Viljandi folgil.
Foto: Liisa Koemets

Vormsi talharpajad eestirootsi laulupeol 6. juuli 2024. Foto: Ants Rajando

Talharpa laagri ühispilt Vormsi rahvamaja ees.
Foto: Ilkka Heinonen

In memoriam RANDO ANTSMÄE

20.08.1976–30.07.2024

Rando sündis Palamusel, lõpetas Nõo Reaalgümnaasiumi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ning töötas vandeadvokaadina. Ta oli ühis-kondlikult väga aktiivne, olles Lions Klubi Tallinn/VIA heategevusklubi liige. Vormsi elanikuna aitas Rando oma hoolivusega meie inimesi lastest eakateni.

Vormsi koolipere jääb Randot mäletama kui

abivalmis, energilist ja tegusat hoolekogu liiget, kelle nõu ja abi koolile on olnud väga suur. Ta on korraldanud õpilastele spordivahendite soetamist ning tänu Rando eestvedamisele on Lions klubi poolt rahastatud spordivahendite hoone valmimist. Lions klubi kaudu jõudsid meie valda ka abivahendid eakatele.

Ta oli igal pool abiks, kus sai käe külge panna

või oma laiast kogemustepagasist nõu anda. Rando tegemised näitasid ilmekalt, kuidas märkamise, osalemine ja heateod saavad olla elupõhimõtteks.
Vormsi vald

Sündmused

Kavas võib tulla muudatusi, uuendatud sündmuste infot saab kodulehelt vormsi.ee/sundmused

Sündmused on nii tasulised kui tasuta. Täpsema info saamiseks võtke ühendust sündmuse kontaktiga.

August

30. sept 20.30-22 muinastulede öö Vormsil. Jaan Sööt kontsert „Sellel augustiööl saab pimedus suureks...”. Piletid 10 € ja 5 €, fienta.com või kohapeal sularahas. Puhvet, maksmine sularahas. Võta kaasa soe pleed, piknikukorv, küünal või tõrvik. Hosby sadam

September

3. sept 17-18.30 kino „Meisterkokk Mary”. Rahvamaja

8. sept 11-12 jumalateenistus. Püha Olavi kirik

10. sept 19-20.30 kino „Vee peal”. Rahvamaja

13. sept 10.30-13.30 saareülikool: Helar Petron „Sõltuvused ja vastutus”. Vormsi kool

13. sept 13.30-16.30 volikogu istung

19. sept 18-20 vormsilaste vestluskohvik. Eelmise hooajal Hõbekohvik jätkab nime all Vormsilaste vestluskohvik. Oodatud on kõik! Kohvikute teemad on erinevad. On kohv ja kohvikõrvane, võib ise maitsvat kaasa tuua. Rahvamaja

20. sept 19.30-21 ühine 2025. aasta sündmuste arutelu. Mõtleme, millised sündmused saaks lisada Vormsi traditsioonilistele sündmustele. Paneme kirja planeeritavad üritused, et ettevõtmised ajalisel ei kattuks. Rahvamaja

21. sept 15-16 Villu Veski & Tiit Kalluste „Suvelõpu kontsert”. Piletid 15 € ja 10 €, müügil fienta.com ja kohapeal. Puhvet. Suuremõisa, Tallide Tall

22. sept 11-12 jumalateenistus. Püha Olavi kirik

24. sept 19-20.30 kino „Tormisaare Maija”. Rahvamaja

28. sept 12.30-15.30 Lia Virkus köögis koos Vormsi naistega. Valmistame koos pikkpoisi rootsi moodi koos lisanditega ja õunakoogi. Maitsmine. Vestlusring. Vajalik registreerimine aadressil ulle@vormsi.ee või 513 7185 hiljemalt 23.09 või kuni kohti jagub. Osalustasu on 25 €. Rahvamaja

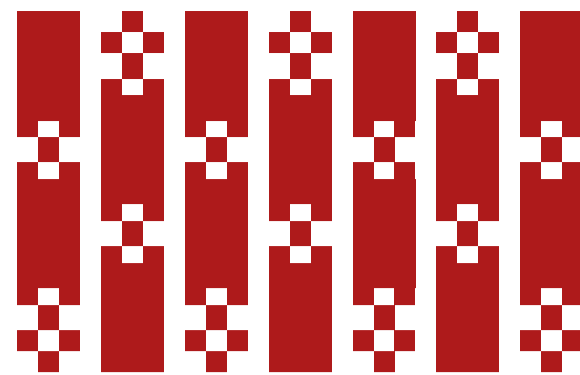
Oktoober

1. okt 19-19.30 kino „Tormisaare Maija”. Rahvamaja

6. okt 11-12 jumalateenistus. Püha Olavi kirik

8. okt kinoõhtu. Rahvamaja

11. okt 13.30-16.30 volikogu istung

12. okt kell 12-15 sügislaul „Vormsi maitsed purki”. Valime maitsvaimad ja põnevaimad purki pandud maitsed. Hoidiste võistlusel osalemiseks kirjuta info@vormsikraam.ee või 5667 6544. Üritust toetab Kodukant Läänemaa. Rahvamaja

17. okt 16-18 vormsilaste vestluskohvik. Rahvamaja

20. okt 11-12 jumalateenistus. Püha Olavi kirik

22. okt kinoõhtu. Rahvamaja

November

2. nov 15-16 hingedepäeva kontsert: Tõnis Mägi „Puudutus”. Piletid 15 € ja 10 € müügil fienta.com ja kohapeal. Püha Olavi kirik

8. nov 13.30-16.30 volikogu istung

21. nov 16-18 vormsilaste vestluskohvik. Rahvamaja

Palju õnne, Vormsi väarikad sünnipäevalapsed!

Juuli

AINO SOMMERMAN
ENN LEPIK
NIKOLAI DUŠTŠENKO
TATJANA SAARD
TATJANA PAJUSTE
MALLE HOKKONEN

August

ARMILDA HOKKONEN
MARIA INGEBORG GILBERT
EVALD RAUDSEPP
LEILI VANAKÜLA
ANDERS BERGGREN
HERBERT HINNO
EHA HÄNNI
RISTO VEIKKO SAUSO
JONNE BERGGREN
ELMAR PARAMSON
TOOMAS PUURMANN
ÜLO GRUNDSTEN
RAUL KASTAN

Vormsi vald õnnitleb sünnipäevalapsi alates 70. juubelist.